

Народна банка на Република Северна Македонија
Дирекција за финансиска стабилност, банкарска регулатива и решавање банки

АНКЕТА

ЗА ЕФЕКТИТЕ ОД ВЛЕЗОТ НА СТРАНСКИТЕ БАНКАРСКИ ГРУПИ ВО ДОМАШНИОТ БАНКАРСКИ СЕКТОР

јули, 2019 година

Активностите на меѓународните банки и нивното влијание врз финансиските и економските системи на земјите во развој се предмет на широка дискусија во економската литература. Оваа тема особено доби на значење по глобалната финансиска и економска криза имајќи предвид дека финансиската интеграција беше еден од каналите на прелевање на кризата од развиените во земјите во развој. Кризата укажа на дел од ризиците поврзани со присуството на странски банки во земјите во развој коишто во основа се остваруваат преку зголемена изложеност на меѓународни шокови и ризик од ненадејно повлекување на странскиот капитал. Присуството на овие ризици сепак не ги намалува придобивките од влезот на странските банки, коишто се оценуваат како повеќекратни, пред сè поврзани со зголемената стабилност и отпорност на системот на банкарски кризи, зајакнато корпоративно управување и унапредени банкарски практики, подобрена конкурентност и ефикасност, како и зголемена финансиска инклузивност и пристап до финансиски услуги на приватниот сектор. Притоа, како значајна поука што може да се извлече од глобалната криза е дека за одржливо прекугранично банкарство, што ќе ги максимизира придобивките и минимизира придружните трошоци, важен предуслов е финансиската самостојност на подружниците и нивно умерено потпирање на финансирање од матичните банки, со што се промовира култура на одговорно управување со ризиците и спречување потенцијални кризи¹.

Во македонскиот банкарски сектор странскиот капитал станува позначаен во почетокот на 2000-тите години и процесот на приватизација на домашните банки, а во следниот период го зазема најважното место во домашниот банкарски сектор. Така, од вкупно 15 банки коишто тековно работат во домашниот банкарски сектор, 11 банки се во претежна сопственост на странски акционери, а 6 од нив се подружници на странски банки. На крајот на 2018 година, банките што се во претежна странска сопственост зафаќаат околу 71% од вкупната актива и вкупниот капитал и резерви на банкарскиот сектор. Во нивни рамки со најголемо учество се подружниците на странски банки коишто учествуваат со 57,8% и 61,5%, соодветно, во активата и капиталот и резервите на вкупниот банкарски сектор. Ова упатува на најголемо влијание на странските банки врз севкупните остварувања и профилот на домашниот банкарски сектор.

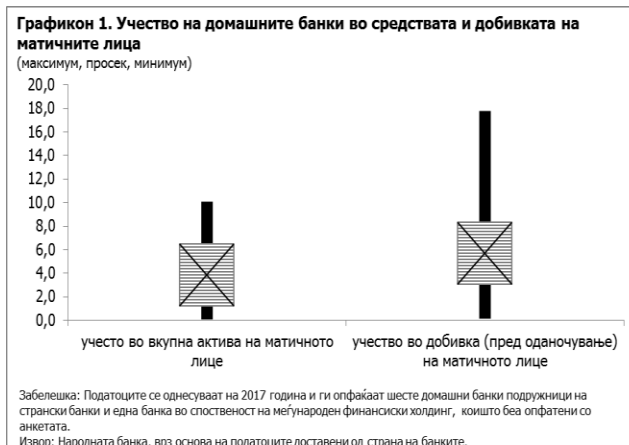
Имајќи ги предвид ваквите состојби, а со цел да ги согледа видувањата за ефектите од влезот на странските банкарски групи во домашниот банкарски сектор, Народната банка спроведе анкета помеѓу домашните банки. Анкетата беше спроведена во текот на јануари 2019 година, а ги опфати шесте подружници на странски банки што работат во земјата и една банка во сопственост на меѓународен финансиски холдинг². Овие банки, како што претходно укажавме, имаат најголемо пазарно учество во македонскиот банкарски сектор³, додека нивното поединечно значење во рамки на банкарската група на која ѝ припаѓаат е различно и се движи од 0,04% до 10,1% од вкупните консолидирани средства на матичното лице.

¹ Види IMF, Central, Eastern and Southeastern Europe Regional Economic Issues, April 2013; Allen et al (2011) "Cross-Border Banking in Europe: Implications for Financial Stability and Macroeconomic Policies", CERP, 2011; IMF, Financing Future Growth: The Evolving Role of the Banking Systems in CESEE: Technical Notes, April 2013.

² Народната банка изразува благодарност до банките за нивниот придонес и учеството во спроведената анкета.

³ Седумте банки коишто беа опфатени со анкетата заедно учествуваат со 63,5% и 66,2%, соодветно, во средствата и капиталот и резервите на вкупниот банкарски сектор.

Согласно со разликите во големината тие имаат и различен придонес за профитабилноста на банкарската група. Остварената добивка пред оданочување на домашната банка се движи од 0,1% до 17,8% од вкупната остварена добивка пред оданочување на матичното лице⁴. Анкетата содржеше вкупно 15 прашања, коишто имаа за цел да обезбедат информации за видувањата на банките за предностите и слабостите од влезот на странските банкарски групи на домашниот пазар, односите со матичните лица и нивното влијание врз работењето на домашната банка, како и ефектите од глобалната и европската должничка криза и потребата од приспособување на посткризната финансиска регулатива.

Во продолжение ги анализираме резултатите од анкетата, коишто се презентираат и се анализираат во агрегирана форма од одговорите на поединечните банки⁵.

Графикон 2. Влијание на матичното лице врз одделни сегменти на работењето на домашната банка

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите банки.

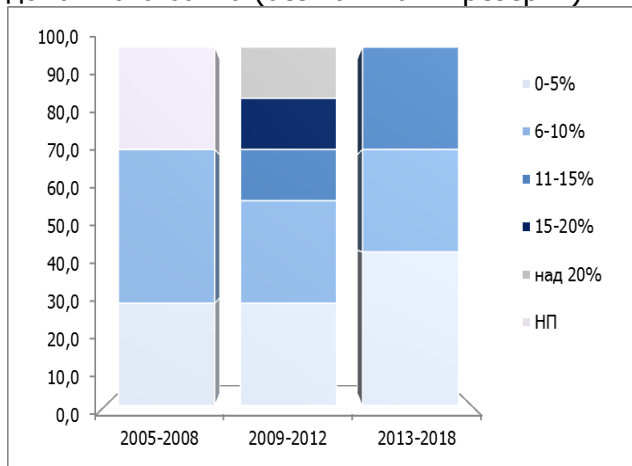
Резултатите од анкетата ја потврдуваат значајната улога на матичните лица за стратегиската и оперативната поставеност на домашните подружници и постојаната поддршка на подружниците преку пренос на знаења и добри практики. Гледано по одделни сегменти од работењето, анкетата покажува дека матичните лица имаат најголемо влијание при дефинирањето на стратешките планови на

⁴ Податоците за учеството на домашните банки во вкупните консолидирани средства на матичното лице и во вкупната остварена добивка пред оданочување на матичното лице се однесуваат на 2017 година, а беа доставени од страна на анкетираниите банки.

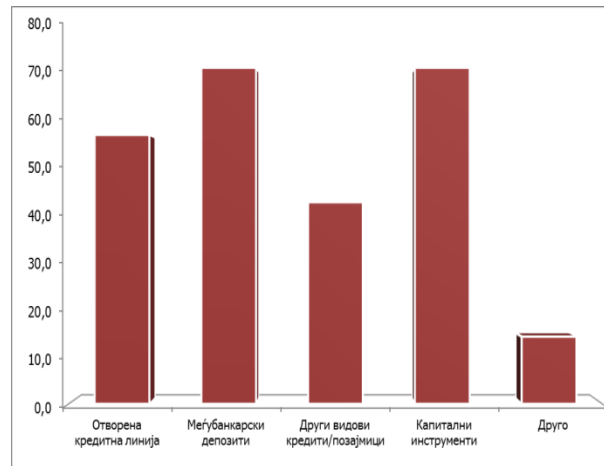
⁵ Графиконите што ги сумираат резултатите од анкетата го претставуваат бојот на банки што дале одреден одговор изразени како учество во вкупниот број на анкетирани банки (седум), во проценти. Ознаката НП го покажува процентот на банки што го оцениле прашањето како неприменливо, односно не пријавиле податок.

домашните банки и врз корпоративното управување. Така, според сите банки, матичното лице има значително влијание врз дефинирањето на стратегиските цели и задачи и мерки и активности за нивно остварување. Сето ова укажува на силна поврзаност на подружниците со матичните лица и усогласеност во работењето со заедничката корпоративна стратегија на банкарската група. Втора област по значење е корпоративното управување, за кое 86% од анкетираниите банки оценуваат дека е под значително влијание на матичното лице. Со оглед на важноста на доброто корпоративно управување за градење соодветна организациска структура и стратегиско насочување на банката кон исполнување на дефинираните цели, вклученоста на матичните лица во оваа област, преку пренос на добри практики и искуства, може значително да придонесе за унапредување на интерните капацитети на домашните банки, подобрувајќи ја ефикасноста во работењето. Во доменот на управувањето со ризиците и ИТ-инфраструктурата, малку повеќе од половината од банките (57%) укажуваат на делумно влијание на матичното лице. Во однос на управувањето со ликвидносниот ризик, овој процент е поголем и изнесува 71% за делумно влијание, додека 29% од банките пријавиле отсуство на какво било влијание од страна на матичното лице во доменот на управувањето со валутниот ризик и ризикот од промената на каматните стапки во портфолиото на банкарските активности.

Графикон 3. Просечно учество на финансирањето од матичното лице во вкупните извори на финансирање на домашната банка (без капитал и резерви)

Графикон 4. Типови на финансирање што ги користи или ги користела домашната банка од матичното лице

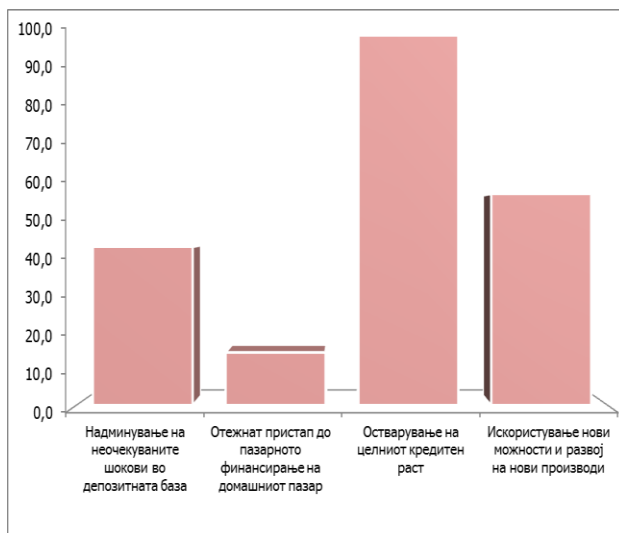

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите банки.

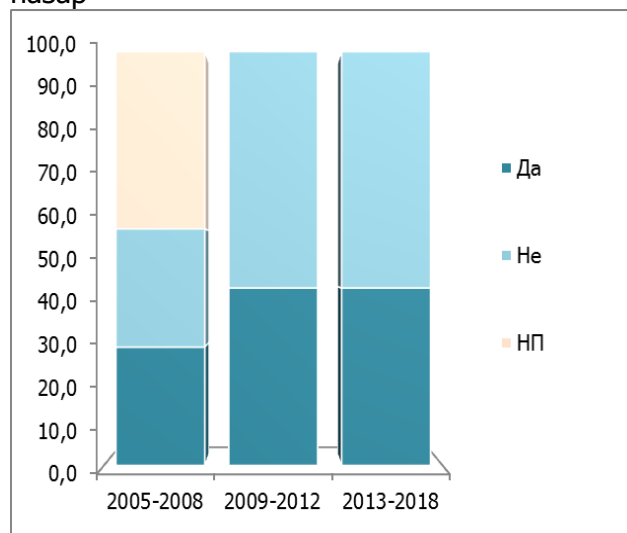
Резултатите од анкетата упатуваат на релативно висока финансиска независност на домашните подружници во однос на матичните лица, што соодветствува со избраниот деловен модел на домашните банки, којшто пред сè почива на прибирање депозити на домашниот пазар како главен извор на финансирање на банкарските активности. Така, значителен дел од банките (43%) пријавиле дека во посткризниот период (2013-2018 година) финансирањето од матичните банки зафаќа помеѓу 0 и 5% од вкупните извори на финансирање, што претставува умерено намалување на обемот на финансирање од матичните лица, во споредба со преткризниот период (2005-2008 година) кога 43% од банките пријавиле учество помеѓу 6 и 10%. Во секој случај станува збор за релативно ниска упатеност на домашните банки кон

матичните лица за финансирање, што се потврдува и со причините за ваквото финансирање коешто главно е наменето за поддршка на растот и развојот на домашните банки, а во нешто помал дел за ликвидносни потреби. Како основна причина за финансирање од матичните лица, со која се согласуваат сите анкетирани банки, се издвојува потребата за остварување на целниот кредитен раст. Поголемиот дел од банките (57%) го насочуваат финансирањето од матичните лица за искористување нови можности и развој на нови производи. 43% од банките го користеле овој извор за надминување неочекувани шокови во депозитната база, а само 14% за покривање ликвидносни потреби предизвикани од отежнат пристап до финансирање на домашниот пазар. Во согласност со ваквата намена, во структурата на изворите на финансирање од матичните лица како најзастапена форма се издвојуваат капиталните инструменти и меѓубанкарските депозити (за кои се определиле 71% од анкетираниите банки), по што следуваат отворените кредитни линии од матичните лица (57%) и другите видови кредити/заеми (43%).

Графикон 5. Основни причини за финансирање од матичното лице

Графикон 6. Финансирањето од матичното лице главно претставува поевтин извор на финансирање, во споредба со депозитите и пазарното финансирање на домашниот пазар

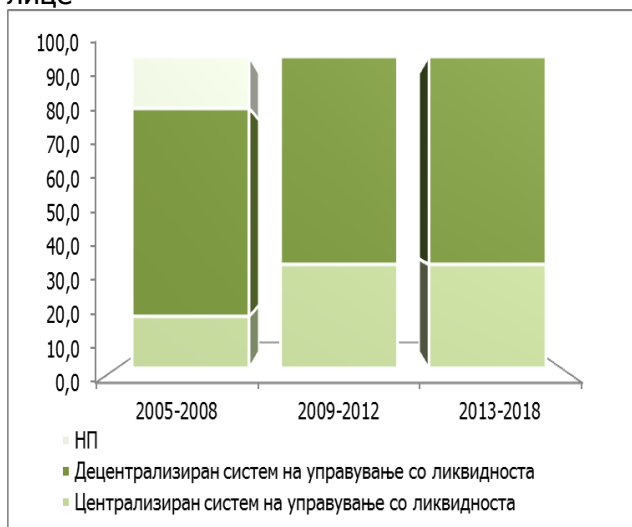

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите банки.

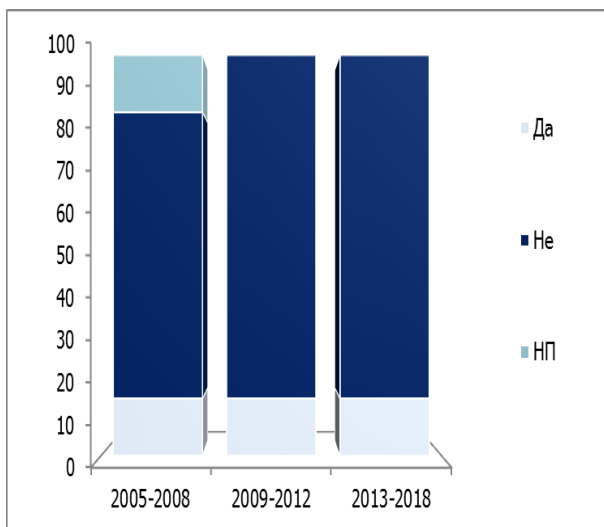
Финансиската независност и самостојноста при управувањето со ликвидноста на домашните банки во однос на матичните лица се потврдува и со системот на управување со ликвидноста што го применува матичното лице, којшто според 67% од банките е поставен на децентрализирана основа. Глобалната криза ги нагласи предностите на децентрализираниот систем на управување со ликвидноста, којшто подразбира финансиски независни подружници од матичните лица и соодветно вреднување на изворите на финансирање по цени што се блиски до пазарните, промовирајќи на тој начин поголема дисциплина и претпазливо управување со ризиците од страна на банките подружници. Поголемиот дел од банките (57%) се согласуваат дека финансирањето од матичното лице главно не претставува поевтин извор на финансирање, во споредба со депозитите и финансирањето на домашниот пазар. Исто така, високи 86% од банките одговориле дека немаат одобрено кредит на

матичната банка, што важи и за периодот на глобалната и европската должничка криза. За ваквите состојби придонес има и прудентната домашна регулатива којашто предвидува лимити за изложеноста кон акционер со квалификувано учество и лицата поврзани со него, во износ до 10% од сопствените средства на домашната банка. Ваквата прудентна поставеност на домашната регулатива, правната и финансиската самостојност на подружниците од матичните лица, како и ниската изложеност на домашните банки кон странство беа значајни фактори што придонесоа за отпорноста на домашниот банкарски сектор на глобалната криза.

Графикон 7. Систем на управување со ликвидноста што го управува(ло) матичното лице

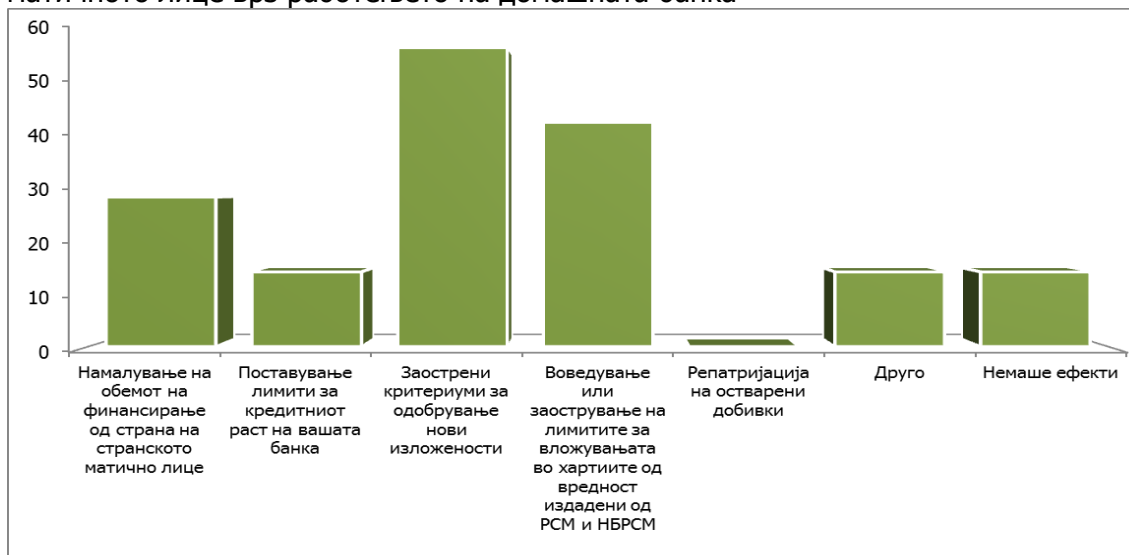
Графикон 8. Домашната банка има одобрено кредит на матичното лице

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите банки.

Сепак, резултатите од анкетата укажуваат на одредени индиректни ефекти од кризата врз работењето на домашните банки коишто главно се остварија преку процесот на приспособувањето на странското матично лице кон посткризната финансиска регулатива (Базел 3 и ЕУ ЦРД IV/ЦРП) и кон барањата на супервизорот на матичното лице. Според поголемиот дел од банките, заострената посткризна регулатива главно се одразила преку заострени критериуми за одобрување нови изложености (57%) и воведување или заострување на лимитите за вложувањата во хартиите од вредност издадени од државата и од Народната банка (43%). Еден дел од банките (29%) искусиле намалување на обемот на финансирање од страна на матичното лице, додека само една банка се соочила и со лимити за кредитниот раст. Ваквите резултати ги потврдуваат тезите за присутни елементи на „раздолжување“ кај домашните банки под влијание на матичните лица, коешто сепак беше од ограничен карактер, овозможувајќи солиден раст на кредитната активност во посткризниот период.

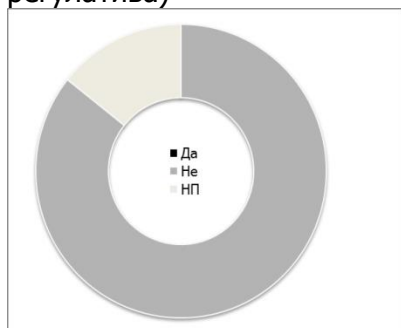
Графикон 9. Ефекти од приспособувањето на странското матично лице кон посткризната финансиска регулатива (Базел 3 и ЕУ ЦРД IV/ЦРР) и од барањата на супервизорот на матичното лице врз работењето на домашната банка

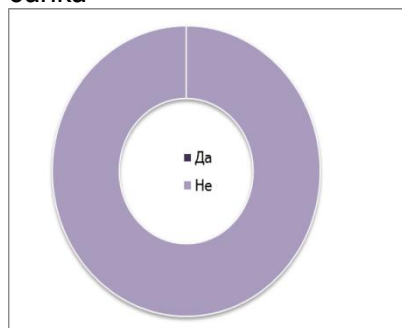
Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите банки.

Според видувањата на домашните банки, покрај потребата од приспособување кон посткризната финансиска регулатива, не можат да се утврдат дополнителни фактори што предизвикале раздолжување на матичните лица (86% од банките), додека 57% од банките оценуваат дека матичното лице направило одредени промени во моделот на финансирање по глобалната криза, меѓу кои и зголемено потпирање на финансирање преку депозити од небанкарскиот сектор, како постабилен извор на финансирање. Сите анкетирани банки се согласуваат дека показателите за состојбата и работење на матичното лице (како што се солвентноста, ликвидноста, квалитетот на активата, нивото на задолженост, профитабилноста и слично) не влијаат врз работењето на домашната банка, што повторно може да се објасни со високата независност на подружниците од матичните лица и изградената добра репутација на домашниот пазар.

Графикон 10. Други причини за раздолжување на странското матично лице (освен посткризната регулатива)

Графикон 11. Основните показатели за состојбата и работењето на матичното лице влијаат врз домашната банка

Графикон 12. Во периодот по глобалната економска криза матичното лице направи промени во моделот на финансирање

Графикон 13. Статусот на подружница на странско матично лице се оценува како предност или како недостаток за полесно надминување на ефектите од шоките на: меѓународниот пазар
домашниот пазар

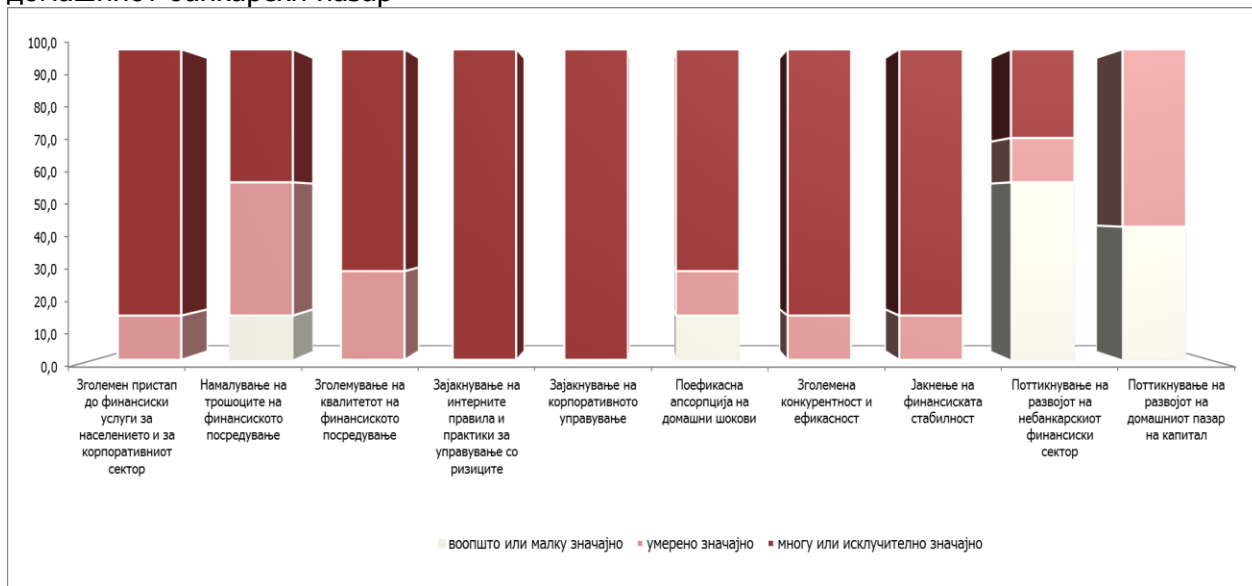
Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите банки.

Во рамки на анкетата банките беа замолени да оценат дали тоа што се подружница на странско матично лице претставува предност или недостаток за полесно надминување на шоките коишто потекнуваат од меѓународното и од домашното окружување. **Сите банки оценуваат дека припадноста кон странско матично лице ја зголемува отпорноста и кон двата типа шокови**, со исклучок на една банка којашто оценила дека тоа што е подружница на странско матично лице нема влијание врз способноста за справување со шоките од меѓународниот пазар. Предноста за полесно надминување на шоките банките главно ја врзуваат со поддршката во финансирањето од страна на матичното лице коешто се оценува како сигурен извор на финансиски средства во случај на неликвидност или проблеми со ликвидноста на домашниот пазар. Како дополнителна предност банките ја посочуваат постојаната поддршка од страна на матичните лица во оперативното работење на домашната банка, вклучувајќи ја и капиталната позиција, како и поддршката во јакнење на интерните капацитети на банката во сите области на работењето преку пренос на искуства и знаења и примена на најдобри практики.

Според оценките на домашните банки, влезот на странските банкарски групации во домашниот банкарски пазар обезбедува многу повеќе користи отколку недостатоци и трошоци за домашната економија. Така, сите банки сметаат дека зајакнатото корпоративно управување и зајакнатите интерни правила и практики за управување со ризиците се „многу или исклучително значајни“ предности од влезот на странските банки. Големо мнозинство од банките (86%) оценуваат дека влезот на странскиот капитал има позитивни ефекти за зголемен пристап до финансиски услуги за населението и за корпоративниот сектор, зголемена конкурентност и ефикасност и јакнење на финансиската стабилност. Според 71% од банките, влезот на странскиот капитал придонесол и за зголемување на квалитетот на финансиското посредување и кон градење капацитети за поефикасна апсорпција на домашните шокови. Според банките, најмало влијание има во делот на поттикнување на развојот на небанкарскиот финансиски сектор и на домашниот пазар на капитал. Така, 57% од банките оценуваат дека воопшто нема или има многу мали придобивки од влезот на странските банки за

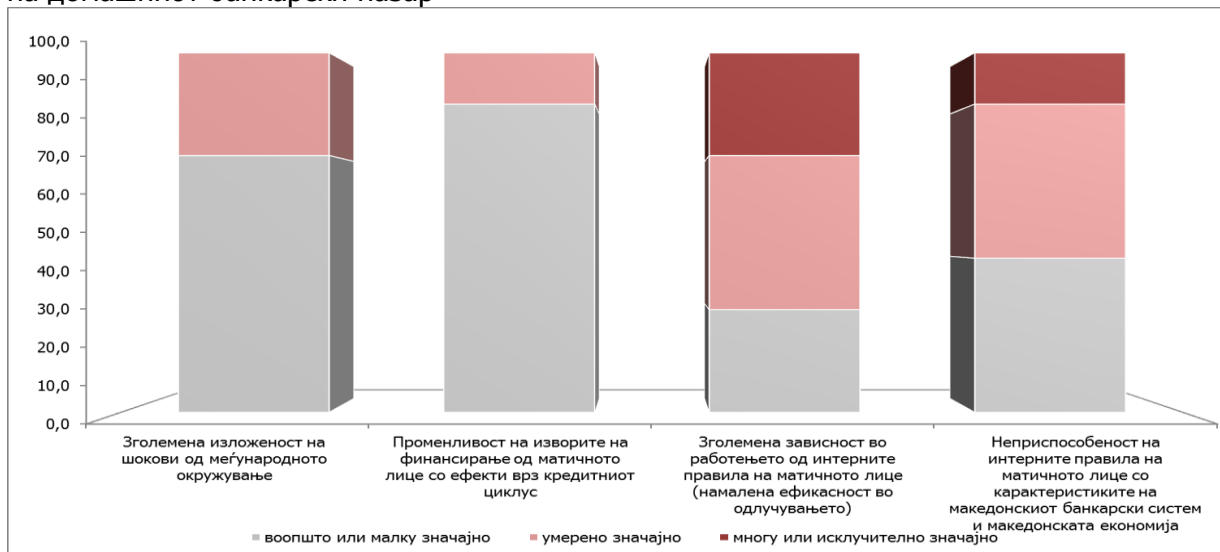
развој на небанкарскиот финансиски сектор, а идентични 57% оцениле умерено значаен придонес за поттикнување на развојот на домашниот пазар на капитал.

Графикон 14. Главни придобивки од влезот на странските банкарски групации на домашниот банкарски пазар

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите банки.

Графикон 15. Главни недостатоци/трошоци од влезот на странските банкарски групации на домашниот банкарски пазар

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите банки.

Неповолните ефекти поврзани со присуството на странските банки главно се врзуваат со зголемената зависност во работењето од интерните правила на матичното лице (намалена ефикасност во одлучувањето), за што сепак има различни согледувања по одделни банки. Така, 43% од банките оцениле дека овој сегмент има умерено влијание

врз нивното работење, додека останатите 57% се подеднакво распределени помеѓу одговорите „многу или исклучително значајно влијание“ и „воопшто или малку значајно влијание“. Дел од банките (43%) укажуваат и на умерено влијание од неприспособноста на интерните правила на матичното лице со карактеристиките на македонскиот банкарски систем и македонската економија, додека идентични 43% оценуваат дека овој фактор воопшто не влијае или има многу мало влијание врз работењето. Мнозинството банки не увидуваат ризици поврзани со зголемената изложеност на шокови од меѓународното окружување (71%) и променливост на изворите на финансирање од матичното лице со ефекти врз кредитниот циклус (86%).

Општо земено, резултатите од анкетата упатуваат на позитивни придобивки од влезот на странските банкарски групации за македонската економија, придонесувајќи за развој и унапредување на интерните капацитети на домашните банки и за одржувањето на финансиската стабилност. Странските матични лица, со своето изградено реноме и долгогодишна традиција во дејноста, придонесле за унапредување на работењето на домашните банки, со најголеми придобивки во доменот на корпоративното управување и управувањето со ризиците. Значаен е и придонесот во делот на унапредувањето на финансиската вклученост и квалитетот на финансиското посредување со домаќинствата и корпоративниот сектор. Анкетата укажува на одржлива поставеност на странските подружници на домашниот пазар, којашто подразбира целосна правна и висока финансиска независност од матичните лица, што заедно со прудентната домашна регулатива, претставуваше значаен фактор за отпорноста на домашниот банкарски сектор на глобалната криза.